

Økonomiske krise: Status

Skrevet af: **Anders Lundkvist** | Offentliggjort: 01. marts 2009

USA

I USA er Obamas finanspolitiske pakke på knap \$800 milliarder vedtaget, men det er et langsigtet initiativ, der sigter mod at afbøde de værste realøkonomiske effekter (især arbejdsløshed). Nu og her er de tre store problemer a) bilindustrien, b) Citi Bank og Bank of America (efter den førstes nedtur er den sidste nu USA's største bank), og c) forsikringsgiganten AIG. Alle har fået masser af penge, men de tab, der skal dækkes, har nylig vist sig at være langt større end ventet. New York Times

(
www.nytimes.com/interactive/2009/02/04/business/20090205-bailout-totals-graphic.html?ref=business) - der er en glimrende hjemmeside for amerikansk økonomi - har beregnet at indtil 19. februar har det offentlige stillet garantier for ikke mindre end \$8.800 mia og udbetalt \$2.000 mia; de fleste garantier/penge er gået til de store banker, bilindustrien, Bear Stearns og AIG.

I øjeblikket raser kampen i USA om det offentlige fortsat skal yde ren bailout - altså blot sende en check fra skatteyderne - eller om man skal 'nationalisere'. Med det sidste menes at staten får indflydelse via aktier, men frygt ikke: Ingen mener at det offentlige på sigt skal drive bankvirksomhed, for når krisen er overstået, skal de atter privatiseres. Krugman og andre har advokeret for denne løsning, simpelthen fordi intet tyder på at flere penge i sig selv vil hjælpe (det har de ikke gjort hidtil), men 'problemet' er at offentlige aktier vil 'fortynde' de private og dermed sænke deres værdi, dvs. private investorer vil komme til at betale noget af regningen. Formentlig bliver der tale om bail out: Federal Reserve's Bernanke, der er ortodox nyliberal som sin forgænger, Greenspan, har nylig afvist nationalisering, og dette er formentlig også regeringens holdning (Obamas økonomiske team består af hardcore nyliberale).

Asien

Dernæst Asien, hvor især *Japan* er ramt af krisen. Nyhederne i de sidste par uger har været alarmerende. På årsbasis falder BNP med ikke mindre end 13% og eksporten med 46% (amerikanerne har jo ikke råd til at købe fra udlandet længere), og da importen falder noget mindre, øges handelsunderskuddet, hvilket har fået yen'en til at falde.

Landet er vant til økonomiske ulykker, for det levede i stagnation/deflation fra 1990 til 2002. Så kom der nogle år med fremgang, men de sidste år er det gået ned ad bakke. Graham Turner diskuterer i *The Credit Crunch* (2008) - den kan meget anbefales, men er til tider svær - den japanske deflation i 90'erne, fordi dens udspring - en bobligboble - er det samme som for den aktuelle globale økonomiske krise. Måske er det historien om vor egen økonomiske fremtid. Myndighederne lavede pengepolitikken, bl.a. ved at sænke renten til 0, men iflg Turner alt for sent og derfor uden effekt. Dernæst prøvede man i flere omgange med en keynesiansk ekspansiv finanspolitik, hvilket heller ikke virkede. Turner mener at det var fordi koordinationen med pengepolitikken var dårlig, men argumentationen er ikke overbevisende, og det rejser unægtelig spørgsmålet: hvad så? Hidtil har udviklingen fulgt det japanske mønster, med lempelse af pengepolitikken (lav rente plus direkte tilskud til bankerne). Her har keynesianere kritiseret at pengepolitik ikke viker i en krise, hvor ingen har tillid til hinanden, og hvor de, der har held til at sikre sig penge/likviditet, holder fast på dem, altså ikke udlåner til den produktive sektor. Det har de unægtelig fået ret i, hvilket ikke hindrer at man fortsat subsidierer finanskapitalen, som vi har set, men hvis ekspansiv finanspolitik heller ikke virker, er der ikke flere skud i bøssen. Hvis udviklingen går sådan er der kun to muligheder: a) kaos

eller b) en demokratisering af økonomien, hvor de folkevalgte styrer allokeringen af kapitalen (investeringerne).

Kina er også ramt på eksporten, men krisen er alligevel ikke så hård her, dels fordi der er et meget stort hjemmemarked, dels fordi den kinesiske kapitalregulering har beskyttet landet mod det værste af den egentlige finanskrisen (de kinesiske banker klarer sig nogenlunde).

Den mest spændende nyhed fra denne region kom for et uger siden: Kina, Japan, Sydkorea og flere andre østasiatiske lande er gået sammen om at etablere en stor fond, der skal tjene som værn, hvis et eller flere af landene får problemer med betalingsbalancen. Det ligner et asiatisk Bretton Woods. I 1997/98 forsøgte Japan at etablere noget tilsvarende, men det satte USA og IMF sig imod, fordi det udfordrede den amerikanske kapitals hegemoni. I dag er USA ikke i en position til at gøre det samme, - et klart tegn på at de globale styrkeforhold er under ændring.

Kina fortsætter med at holde hånden under den amerikanske økonomi ved at købe amerikanske statsobligationer, men hvor længe blive man ved med at finansiere USA's underskud? De kinesiske (og japanske) støtteopkøb har hidtil forhindret dollaren i at falde, trods de eksploderende udgifter til krisepakker, men hvis amerikanerne alligevel holder op med at købe kinesiske varer, hvad er så pointen i at spendere enorme beløb på at subsidiere amerikanerne? Og hvis USA ikke kan få finansieret sit underskud, vil dollaren styrtdykke og dens status som global super valuta vil trues (nærmere om disse sammenhænge i min bog 'Bush, Neokøkonomien og Dollaren', Frydenlund 2006).

Europa

Det går altså elendigt i USA og Asien. Alligevel tyder meget på at Europa er det svage led i den globale kapitalisme. Det er der flere grunde til.

For det første viser de sidste tal, at EU's kerneland - Tyskland - står overfor en stejl nedtur, hvor der forventes et fald i BNP på mellem 2,5% og 5% dette år (alt efter graden af pessimisme, og hvis man skal tro erfaringen, kan man roligt regne med det værste tal). Det er egentlig uretfærdigt, for de tyske finansielle institutioner har efter global målestok været rimeligt forsigtige med deres boligudlån, så de tyske banker - og finanssektoren som sådan - har ikke været så hårdt ramt som andre. Men tysk økonomi er meget afhængig af eksport, og den falder betydeligt.

For det andet går det meget skidt i Østeuropa. Letland ligner efterhånden Island, men også lande som Tjiekiet og Polen har alvorlige problemer, måske fordi regionen har givet kapitalen mere frit løb end i resten af Europa. De europæiske banker, især i Østrig og Sverige, har udlånt en masse penge til Østeuropa og det ligner nu rådne lån. Et østeuropæisk sammenbrud vil derfor ramme det øvrige EU hårdt.

For det tredje er EU's institutioner slet ikke gearret til at klare en krise som den nuværende. Renten skal selvfølgelig ned på nul eller næsten nul som i USA, men den Europæiske Centralbank vægrer sig, gift som institutionen er med en ortodoks monetarisk politik, hvor den kun må tage hensyn til inflationen, ikke vækst og beskæftigelse (inflationens fare er ganske vist næsten forsvundet, men man véd jo aldrig ...). Videre formår EU ikke - som USA - at føre en samlet krisepolitik. Trods ØMUen er landene stadig meget forskellige, og fx har Irland og Grækenland så alvorlige problemer, at nogle taler om fare for statsbankerot, hvis de ikke får hjælp fra EU. Tyskland siges at være indstillet herpå, men ECB insisterer foreløbig på at det vil skabe 'moral hazard', hvis EU frikøber sådanne lande. Men uden hjælp kan Euroen falde sammen. Endelig er der desperat brug for en fælles, ekspansiv finanspolitik, men en sådan har vi endnu ikke set. EU's eget budget er alt for lille, og en koordineret politik blandt de store lande synes de ikke at kunne blive enige om. Til gengæld er den hellige 3%'s grænse for offentlige underskud (3% af BNP) i praksis annulleret, så landene kan hver for sig føre ekspansiv finanspolitik, men omkostningen er at den økonomiske harmonisering blandt medlemslandene falder til jorden. ØMUen og måske det Indre Marked kan være i farezonen.

Og *Danmark*?

Vi havde en af det største boligbobler, internationalt set, så vi skal falde tilsvarende dybt, og Danske Bank - dvs. op mod halvdelen af finanssektoren - rasler ned, samtidig med at arbejdsløsheden stiger (gang eksperternes prognoser med 2, og vi nærmer os det realistiske). Regeringens svar er en skattereform, der ud over en massiv omfordeling fra de fattige til de rige, og en accelereret marginalisering af den offentlige sektor til fordel for den private, vil øge *arbejdsudbudet*, fordi det bliver mere tillokkende at arbejde, og *efterspørgslen efter arbejde*, fordi vi får flere penge mellem hænderne og derfor efterspørger flere varer (begge dele iflg. regeringen). Det kan beskrives som en dejligt neutral krisepolitik. Eller som et slag i luften, hvis sigtet er at bekæmpe den kommende arbejdsløshed. Hvilket det formentlig heller ikke er, eftersom sagkundskaben vurderer at vi skal op på 100.000 arbejdsløse, før vi er kommet op på den 'naturlige arbejdsløshed'. Med en sådan 'krisepolitik' har tilhængere af kapitalismen alvorlig grund til bekymring. I langt de fleste andre lande prøver man trods alt at gøre noget, der kan stabilisere den aktuelle produktionsmåde. Men forfriskende, at man efterhånden kan se forskel på skæg og snot i dansk politik.